

فصلنامه سیاست دفاعی

سال سیزدهم، شماره ۵۱، تابستان ۱۳۸۴

دلایل عدم موفقیت آمریکا در تحکیم سلطه و ایجاد امنیت در عراق

استاد راهنما: دکتر سیداصغر کیوان‌حسینی

دانشجو: مجتبی مغربی

اشاره

دولتمردان ایالات متحده آمریکا در پی ناتمام گذاردن تهاجم خود به عراق در سال ۱۹۹۱ و خودداری از سرنگونی کامل حکومت صدام حسین، طی ده سال اخیر طیفی از مخاصمات با حاکمان بغداد را در سیاست خارجی خود حفظ کردند و هر از چندگاهی با طرح ضرورت انجام بازرسیها و انهدام سلاحهای کشتار جمعی این کشور و یا اجرای سایر قطعنامه‌های شورای امنیت سازمان ملل علیه عراق، بمباران‌هایی را علیه مراکز نظامی و غیرنظامی عراق انجام دادند. دولت جمهوریخواه بوش از ابتدای حضور در کاخ سفید ضرورت برخورد قاطع با صدام حسین و اجرای کامل قطعنامه‌های شورای امنیت در عراق را وجهه عمل قرار داد. و بخصوص پس از واقعه ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱م، حداکثر بهره‌برداری از این حادثه را به عنوان یک فرصت استثنایی به عمل آورد و در پی پیروزی در فروپاشی

حکومت طالبان در افغانستان در ابتدای سال میلادی ۲۰۰۲ عراق را جزو محور شرارت در جهان اعلام و قصد قطعی خود برای حمله به عراق و سرنگونی حکومت صدام حسین را آشکار ساخت. و با تهاجم به این کشور تنها ظرف سه هفته، رژیم حاکم بر عراق را ساقط نموده و عراق را به اشغال خود درآورد.

اما پس از سقوط صدام، نه تنها مشکلات عراق کاهش نیافت، بلکه بیشتر نیز شد، چرا که سقوط صدام دوره‌ای از هرج و مرج، چپاول، غارت و ناامنی، بیشتر شهرهای عراق به‌ویژه بغداد را فرا گرفت. همچنین آمریکا، بدون توجه به توافقات پیشین میان رهبران معارضین، که با حمایت آمریکا و انگلیس در واشنگتن، لندن و اربیل به منظور تشکیل شورایی متشکل از رهبران گروههای معارض برای اداره عراق پس از صدام و تعیین یک گروه ۶۵ نفره برای اداره موقت آن کشور تا زمان برگزاری انتخابات، به دست آمده بود، ژنرال گارنر را به عنوان حاکم نظامی عراق تعیین کرد و بدین ترتیب یک حاکم نظامی جایگزین حاکم نظامی دیگری در عراق شد.

تنها اقدام گارنر طی تقریباً یک ماه حکومت خود، برگزاری اجلاس ناموفق ناصریه متشکل از نمایندگان برخی از گروههای عراقی بود که با مخالفت بیشتر گروههای معارض روبه‌رو شد. به دلیل تداوم ناامنی و بی‌ثباتی و مخالفت بیشتر گروههای عراقی با حکومت گارنر، مقامات آمریکایی مجبور شدند، برمر را به جای وی بنشانند. مهمترین تفاوت این دو، نظامی نبودن برمر بود.

از جمله مهمترین اقدامات برمر پس از انتصاب به سمت رئیس نهاد موقت ائتلاف، انحلال نیروهای مسلح، دادگاههای امنیتی، وزارتخانه‌های دفاع و اطلاع‌رسانی عراق بود. این اقدامات بیشتر در راستای پاکسازی نهادهای امنیتی عراق از عناصر

بعثی صورت می‌پذیرفت، با توجه به ناتوانی نیروهای مهاجم در برقراری امنیت در عراق، افزایش نارضایتی در میان بخش‌هایی از جامعه عراق کاملاً آشکار گردید. این بی‌ثباتی و ناامنی و ناپایداری دولت و افرادی که آمریکا در این کشور در رأس امور قرار داد، نشان‌دهنده آن است که هر چند نقشه اجرایی جنگ مقامات واشنگتن به خوبی طراحی و اجرا گردید. اما در روند تحقق جریان تحکیم سلطه و امنیت‌سازی در عراق با ناکامی مواجه شده است. این پژوهش در صدد است علل و عوامل این ناکامی را بررسی نماید.

بیان مسأله

جرج بوش (پدر) با طرح "نظم نوین جهانی" تلاش کرد با بهره‌گیری از فرصت پیش‌آمده در تهاجم عراق به کویت رهبری آمریکا بر جهان را مطرح کند. در دوره کلیتون نیز مقامات این کشور مغرورانه از قدرت و فضیلت آمریکایی سخن گفتند، ایالات متحده را هژمون خیرخواه معرفی و برای دیگر کشورها در مورد اعتبار جهان‌شمول اصول، رفتار و نهادهای آمریکایی موعظه می‌کردند. البرایت وزیر امور خارجه وقت آمریکا در سال ۱۹۹۷ اعلام کرد «سربلند ایستاده‌ایم و فراتر از دیگر کشورها به آینده می‌نگریم.» و قائم مقام وزیر خزانه‌داری، آمریکا را "نخستین ابرقدرت غیرامپریالیست" نامید. ادعایی که در آن سه کلمه، یگانه بودن آمریکا، فضیلت آمریکا و قدرت آمریکا مورد تمجید قرار گرفته است!

به همین جهت تلاش‌های متراکم و منسجمی برای تدوین استراتژی امنیت ملی جدید از مدتها قبل از حادثه ۱۱ سپتامبر در وزارت دفاع و شورای امنیت ملی آمریکا آغاز شده بود.

نکته مهم این است که به رغم گذشت حدود یکسال از سقوط رژیم صدام و اشغال نظامی این کشور و استقرار نظام رهبران آمریکا، زمینه‌های لازم برای تسلط امنیتی - نظامی آمریکا در عراق و استقرار نظام سیاسی مطلوب آن فراهم نشده است.

چه عواملی باعث شد تا آمریکا بدون پیش‌بینی چنین وضعیتی، با سرعت تمام به اشغال نظامی عراق پردازد؟ چرا زمانی که تمام دنیا پس از سقوط صدام، دموکراسی در عراق را انتظار می‌کشید، تحولات یکسال اول بعد از اشغال انتظار آنها را برآورد نکرد؟ با توجه به این سؤالات و ابهامات این تحقیق به دنبال آن است که در یک بررسی منطقی تعیین نماید که چرا آمریکا با تأکید به قدرت نظامی، اقتصادی، تکنولوژی و جنگ روانی، در یکسال اول حضور نظامی در عراق موفق به ایجاد پایگاه اجتماعی و ساختاری موردنظر در عراق نشده است؟ سؤال اصلی پژوهش این است که «چرا آمریکا در روند تحقق جریان تحکیم سلطه و امنیت بویژه از بعد دولت‌سازی در عراق (بویژه در طول یک سال اول بعد از اشغال) با ناکامی مواجه شده است؟» و فرضیه اصلی پژوهش که جهت اثبات آن گام برمی‌دارد عبارت است از: الگوی فرهنگی و ارزشی ساختار اجتماعی جامعه عراق، از نقش تعیین‌کننده‌ای در ناکارآمدی استراتژی آمریکا در خصوص امنیت‌سازی (بویژه دولت‌سازی) در این کشور (طول یکسال بعد از اشغال نظامی) برخوردار است.

نوع روش پژوهش حاضر، توصیفی - تاریخی و علی است. در ضمن از روش بررسیهای اسنادی (کتابخانه‌ای) همراه با سازوکار مصاحبه با کارشناسان نیز استفاده شده است.

پژوهش حاضر از نظر مکانی به جغرافیای سرزمینی عراق محدود می‌گردد و دوره زمانی مورد بحث مقطع پایانی تهاجم نظامی آمریکا به عراق (اردیبهشت ۸۲) تا زمان پایان عملیات نظامی در عراق حدود یکسال بعد از آن (اردیبهشت ۸۳) را در برمی‌گیرد.

سازماندهی پژوهش

تلاش به عمل آمده تا تدوین مسئله مورد پژوهش در **مفت فصل** و در بخشهای خاص تقسیم‌بندی گردد. طی هر فصل و بخشهای تعیین شده به بررسی و شناخت کلی و نظری مسائل مربوط به موضوع پرداخته شود. خلاصه و عناوین فصلها و بخشهای این پایان‌نامه به شرح زیر تدوین شده است.

فصل اول اهمیت موضوع و بیان مسئله، سؤال اصلی پژوهش، سابقه پژوهش، متغیرها، تعریف عملیاتی متغیرها، فرضیه پژوهش، نقطه تمرکز، پیامدهای اثبات فرضیه، مفاهیم تحقیق، روش پژوهش و سازماندهی پژوهش مطالبی است که در این فصل به آن پرداخته شده است.

در **فصل دوم** به چارچوب نظری تحقیق با عنوان هژمونی پرداخته شده است. در **فصل سوم** به جایگاه عراق در سیاست خارجی آمریکا بعد از جنگ سرد که در سه بخش اصلی تحت عنوان: بخش اول، سیاست خارجی آمریکا بعد از پایان جنگ سرد. بخش دوم، آغاز دوران یکجانبه‌گرایی آمریکا و دوران نظم نوین بوش پدر (۱۹۸۹). بخش سوم، دوران کلینتون، آمده، پرداخته شده است.

در **فصل چهارم** نویسنده جایگاه عراق در استراتژی کلان آمریکا بعد از یازده سپتامبر را به شرح زیر آورده است: مقدمه، بخش اول، اهداف آمریکا از حمله به عراق؛ بخش دوم، سازندگان سیاست خارجی آمریکا و دوران بوش پسر؛ بخش

سوم، استراتژی آمریکا در حمله به عراق.

فصل پنجم این تحقیق مربوط به ساختار اجتماعی جامعه عراق و ویژگیهای آن در شرایط بعد از اشغال نظامی می‌باشد که با بیان مقدمه‌ای به آن پرداخته می‌شود که با سه بخش همراه خواهد بود. بخش اول، ساختار اجتماعی عراق؛ بخش دوم، گروههای اپوزیسیون عراق؛ بخش سوم، ویژگیهای ساختار اجتماعی جدید عراق بعد از اشغال نظامی آمریکا.

و در **فصل ششم** نویسنده به تقابل استقلال‌طلبان با اشغالگران آمریکایی با بیان مقدمه‌ای پرداخته است که با سه بخش همراه است: بخش اول، تقابل ساختار اجتماعی جدید عراق با سیاستهای هژمونیک آمریکا؛ بخش دوم، اقدامات و عملیات ضد اشغالگری؛ و بخش سوم، کارآمدی آمریکا در پی اقدامات تحکیم اشغال.

و در **آخرین فصل (مفتم)**، که از دو بخش تشکیل شده و در بخش اول این فصل به تجزیه و تحلیل موضوع پرداخته و بخش دوم نتیجه‌گیری از پژوهش را ارائه می‌دهد.

مهدی زروندی

Subscription Order Form

Dear reader, in order to subscribe to Defense Policy Quarterly, please fill in the subscription form, deposit the subscription fee to Account Number 50029 at Sepah Bank. Branch of Tehran, Imam Hossein (p.b) University , Cod No:848, then send the form and receipt to :

Office of Defense Policy Quarterly, Imam Hossein (p.b) University, Shaheed Babaie EXP way, Tehran, Iran, P.O.Box: 16765-3459, Tel : (009821)7313990-3, Fax : (009821)7313986, Email: Institute of Defence @ magiran. com.

Annual Subscription Rate (Including Postage)

Iran : (Personal rate) Rials 32000 (Institutional rate) Rials 42000.

Other Countries : Middle East : \$ 40 America, Canada, Australia, Japan : \$ 50

Europ & Other : \$ 45

<http://www.nashriat.net/defencepolicy>

E_mail : Institute of Defence @ magiran.com

Subscription Order Form of Defense Policy Quarterly

Full Name (P / I) :

Occupation & Level of educatin (degree) :

Address :

P.O.Box :

Tel :

Fax :

E_mail :

Signature :

فرم اشتراک سالیانه فصلنامه سیاست دفاعی

کلیه متقاضیان محترم اشتراک فصلنامه، می توانند با توجه به شرایط ذیل، برگ درخواست اشتراک را تکمیل و همراه فیش واریزی وجه اشتراک، از طریق پستی و یا نامبر به دفتر فصلنامه ارسال نمایند.

یادآوری:

۱- هزینه اشتراک یکساله (چهارشماره) به همراه هزینه ارسال پستی عبارت است از:

ایران:

افراد: ۳۲,۰۰۰ ریال

سازمانها و مؤسسات: ۴۲,۰۰۰ ریال

کشورهای خارج:

خاورمیانه: ۴۰ دلار، آمریکا، کانادا، استرالیا، ژاپن: ۵۰ دلار، اروپا و سایر کشورها: ۴۵ دلار

۲- هزینه اشتراک فصلنامه، به شماره حساب جاری ۵۰۰۲۹، بانک سپه شعبه دانشگاه امام حسین (ع)، شاخص ۸۴۸ درآمدهای دانشگاه امام حسین (ع) واریز گردد.

۳- اساتید دانشگاهها، معلمان، نظامیان، دانشجویان و طلاب حوزه های علمیه، می توانند با ارسال روگرفت کارت شناسایی معتبر (پشت و رو)، از امتیاز ویژه پرداخت هزینه اشتراک یکساله به مبلغ ۲۰,۰۰۰ ریال استفاده نمایند.

۴- متقاضیان شماره های پیشین، می توانند جهت اطلاع از شماره های موجود و چگونگی دریافت آنها با دفتر فصلنامه تماس حاصل نمایند.

۵- لطفاً در صورت تغییر در نشانی و یا تأخیر در دریافت فصلنامه مراتب را به دفتر نشریه اطلاع دهید.

۶- نشانی دفتر نشریه به شرح ذیل است:

تهران: بزرگراه شهید بابایی، دانشگاه امام حسین (ع)، پژوهشکده علوم دفاعی، دفتر فصلنامه سیاست دفاعی

تهران: صندوق پستی ۳۴۵۹-۱۶۷۶۵، تلفن: ۷۳۱۳۹۹۱-۹۳

<http://www.nashriat.net/defencepolicy>

E_mail : Institute of Defence@magiran.com

برگ درخواست اشتراک فصلنامه سیاست دفاعی

شماره اشتراک:

نام کامل (فرد/مؤسسه): شغل و میزان تحصیلات:

آدرس پستی:

صندوق پستی: تلفن (وکد شهری): نامبر:

پست الکترونیکی:

مبلغ واد: ریال متقاضی: جلد از شماره: تا می باشم.

امضاء